

วิทยุชุมชนคนพิการ: โอกาสของผู้ด้อยโอกาส

Community Radio: An Opportunity for the Disabled

ยุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

แม้บทบัญญัติทางกฎหมายของประเทศไทยมีการยอมรับในศักยภาพและศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันของมนุษย์ต่อคนพิการมากขึ้น โดยสะท้อนให้เห็นผ่านทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมยังคงปรากฏว่า คนพิการยังอยู่ภายใต้การเลือกปฏิบัติ ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในหลายด้าน อาทิ การศึกษา การคมนาคม การประกอบอาชีพ เป็นต้น บทความนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นว่า “วิทยุชุมชนของคนพิการ” เป็นเสมือนช่องทางที่ทำให้คนพิการได้ใช้สิทธิและเสรีภาพในสังคมมากขึ้น โดยการสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อสารมวลชน ด้วยการให้คนพิการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชนในหลากหลายระดับ ทั้งระดับผู้บริหารจัดการ ระดับผู้ปฏิบัติ และระดับผู้ฟังรายการ นอกจากนี้ยังสร้างโอกาสในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนพิการด้วยกันและคนในสังคม ตลอดจนเป็นเวทีที่ให้โอกาสคนพิการได้แสดงความสามารถภูมิใจว่า นอกจากพวกเขาพึ่งพาตนเองได้แล้ว ยังสามารถเป็นผู้ให้ แก่สังคมอีกด้วย

Abstract

Although the 2007 Thai Constitution prescribes that we should accept human capacity, human dignity, human rights, personal freedom and equality, in reality, it is clearly seen that discrimination against the disabled in Thai society still exists. In some aspects such as education, transportation, employment, etc., the disabled's rights are not fully protected. The argument of this paper, therefore, is that Community Radio for the Disabled can be considered as a channel for the disabled to strengthen their right and freedom in societies. The radio offers the disabled an opportunity to access into mass media, opportunity to participate in terms of administrators, staff and listeners. The chance to reciprocal support between the disabled and other people in the society can also be created. Significantly, the community radio provides the stage for the disabled. They acquire the opportunity to show that they not only have the capability to depend upon themselves, but also being able to make a contribution to the society.

บทนำ

“อยากให้พวกเรานึกถึง นอกจากหลุยส์ เบรลล์แล้ว ก็คือหม่อมคอนฟีลด์ ซึ่งได้บุกเบิกทำให้คนตาบอดเราได้มีโอกาส มีช่องทาง อักษรเบรลล์ เป็นเครื่องมือที่ทำให้เราสามารถใช้นำทางไปสู่อาชีพ เรามีที่นั่งและที่ยืนในสังคมของเรา...”

ประกาศของสถานีวิทยุชุมชนเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางสื่อสิ่งพิมพ์

ข้อความจากประกาศของสถานีวิทยุชุมชนเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งดำเนินงานโดยคนตาบอดในข้างต้น เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นได้ถึงเจตจำนงของคนตาบอดที่ต้องการได้รับโอกาสและความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมในสังคม อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

แม้ปัจจุบันสังคมโลกยอมรับในศักยภาพและศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันของมนุษย์ต่อคนพิการมากขึ้น ซึ่งสังคมไทยก็ได้รับแนวคิดนี้เข้ามา โดยสะท้อนให้เห็นผ่านทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล นอกจากนี้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550-2554 ที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการและเครือข่าย ให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนพิการ ทั้งทางด้านกายภาพและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแนวทางเวทนานิยมที่เมตตาสงสารให้คนพิการเป็นผู้รับการสงเคราะห์ สู่มิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิคนพิการ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2550)

อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริงของสังคมยังคงปรากฏว่า คนพิการยังอยู่ภายใต้การเลือกปฏิบัติ ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เนื่องมาจากแนวความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมานานในสังคม ที่เห็นว่าคนพิการเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสที่เป็นภาระของสังคม ควรได้รับการสงเคราะห์ให้มีชีวิตอยู่รอดจากรัฐบาลและได้รับการดูแลจากสังคม ทศนคติในเชิงลบดังกล่าวส่งผลให้คนพิการขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ของสังคม เช่น ด้านการศึกษา ที่มีโรงเรียนและอุปกรณ์การเรียนสำหรับคนพิการอย่างจำกัด ด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้ง ที่มีข้อจำกัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการประกอบอาชีพรวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพที่ถูกจำกัดสิทธิโดยมีกฎหมายหลายฉบับกำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะประกอบอาชีพว่าต้องไม่พิการทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไม่หย่อนความสามารถหรือสมรรถภาพ (วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มณฑิรบุญตันและอัศวพรพนธ์ ขวัญขึ้น, 2545) นอกจากนี้ด้านสื่อสารมวลชนคนพิการก็ยิ่งขาดโอกาสในการเข้าถึง เช่น คนพิการทางสายตาไม่สามารถเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญของประเทศไทย คนพิการทางหู ประสบปัญหาในการติดตามข้อมูลข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากการสื่อสารด้วยภาษามือเป็นหลัก แต่รายการโทรทัศน์ที่มีล่ามภาษามือถ่ายทอดคำพูดให้เข้าใจข้อมูลมีเพียงบางรายการเท่านั้น นอกจากนี้รายการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการก็ยังมีจำนวนน้อยมาก

ท่ามกลางทัศนคติในเชิงลบดังกล่าว แต่ก็ยังมีคนพิการจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับ บุคคลเหล่านี้เป็นตัวอย่างอันดีในการแสดงให้เห็นถึงความสามารถก้าว

ข้ามผ่านอุปสรรคอันเกิดจากความพิการของตนเองและความเชื่อของสังคม

วิทยุชุมชนคนพิการ : เวทีของผู้ด้อยโอกาส

“วิทยุชุมชน” นับเป็นพื้นที่หนึ่งที่สามารถผลักดันกรอบแนวคิดเรื่องการยอมรับในศักยภาพและศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันของมนุษย์ต่อคนพิการให้มีความเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นเสมือนเวทีที่คนพิการจำนวนมากไม่บ่อย ทั้งในประเทศและต่างประเทศกำลังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการก้าวข้ามผ่านอุปสรรค และสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้

สมาพันธ์วิทยุชุมชนโลก (AMARC) ได้ให้นิยามวิทยุชุมชนไว้ว่า เป็นสื่อที่ให้เสียงแก่ผู้ที่ไม่เสียง เป็นกระบอกเสียงของผู้ด้อยโอกาส และเป็นสื่อกลางของกระบวนการประชาธิปไตย (พิรงรอง รามสูต, 2551)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (จุมพล รอดคำดี, 2542) ยังได้กล่าวถึงปรัชญาของวิทยุชุมชนว่า ต้องเป็นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) ที่เน้นหลักการ 3 ประการ คือ

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง ต้องให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้าถึงสื่อได้อย่างง่ายและเป็นไปอย่างสะดวก ตั้งแต่การรับฟังรายการ การแสดงความคิดเห็นต่อรายการ รวมไปถึงการแสดงความต้องการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสถานี
2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ทุกระดับในระบบการสื่อสาร ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟังรายการ ผู้ร่วมรายการ ผู้ผลิตรายการ ไปจนถึงผู้บริหารจัดการสถานี
3. การบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self-management) หมายถึง ต้องเป็นวิทยุที่ประชาชนสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง มีอำนาจในการตัดสินใจตั้งแต่ขั้นการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการผลิตรายการ

ทั้งนี้ วิทยุชุมชนต้องเน้นการมีส่วนร่วมที่ยึดถือแนวคิดการสร้างความสำเร็จ การยอมรับความมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีของประชาชน โดยอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย

กาญจนา แก้วเทพ (บก.) (2549) ได้กล่าวถึงบทบาทของวิทยุชุมชนว่า สามารถศึกษาได้จากทิศทางการไหลของข่าวสาร กล่าวคือ วิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจซึ่งเป็นการสื่อสารกระแสหลักนั้น ต่างก็มีทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบแนวตั้ง (Vertical flow) จากบนลงล่าง (Top-down flow) กล่าวคือการมีบทบาทเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารของหน่วยงานราชการ

การแจ้งข้อมูลข่าวสารทั่วไป เช่น ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม การให้การศึกษาจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา การดำรงรักษาวัฒนธรรมหลักของสังคม และการเป็นเครื่องมือทางการเมืองระดับชาติ ซึ่งการสื่อสารของวิทยุกระแสหลักดังกล่าวยังขาดทิศทางกรไหลของข่าวสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up flow) กล่าวคือ การมีบทบาทเป็นช่องทางกรร้องเรียนและสอบถามข้อมูล การติดตามตรวจสอบปัญหาของประชาชน การนำเสนออัตลักษณ์ ศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของชุมชนออกสู่โลกภายนอก และประการสำคัญยังขาดทิศทางกรไหลของข่าวสารในแนวนอน (Horizontal flow) กล่าวคือ การเป็นเวทีแสดงความคิดเห็น เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับประชาชน และประสานความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างชุมชน ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชนและเรื่องราวทั่วไป จากข้อบกพร่องดังกล่าวของวิทยุกระแสหลักจึงทำให้วิทยุชุมชนเข้ามามีบทบาทในการปรับสมดุลกรไหลของข่าวสาร โดยการเพิ่มทิศทางกรไหลจากล่างขึ้นบน และทิศทางกรไหลในแนวนอนให้มากขึ้น

จากแนวคิดวิทยุชุมชนดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดกรพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติในประเด็นที่สำคัญคือ วิทยุชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนหรือองค์กรคนพิการมีความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้คนพิการ มีบทบาทและมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น ตลอดจนมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งตามหลักการของวิทยุชุมชน คนพิการไม่เพียงแต่เป็นผู้รับสารเท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในลักษณะของการเข้าไปบริหารจัดการสื่อด้วยตนเอง อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและเกิดการยอมรับจากสังคมตามเจตจำนงของคนพิการ ซึ่งในปัจจุบันมีวิทยุชุมชนหลายแห่งได้ทำหน้าที่เป็นเวทีในการแสดงบทบาทของคนพิการในลักษณะที่แตกต่างกันไป

บทบาทวิทยุชุมชนคนพิการในต่างประเทศ

ในหลายประเทศได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนสำหรับคนพิการ ซึ่งแต่ละแห่งมีการแสดงบทบาทเพื่อสร้างประโยชน์แก่คนพิการและสังคมในหลากหลายรูปแบบ อาทิ

- บทบาทในการนำเสนออัตลักษณ์ ศักดิ์ศรี ตลอดจนความภาคภูมิใจของคนพิการ เช่น สถานีวิทยุ Fursan al-iradah (Knights of Will) ในเมืองกาซา (Gaza City) ได้รับการก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 2006 เพื่อตอบสนองคนพิการที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณฉนวนกาซา (Gaza Strip) สถานีวิทยุแห่งนี้เป็นพื้นที่หนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนพิการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและผลิตรายการ โดยมีแนวคิดที่ว่า “คนพิการมีพลัง มีความตั้งใจ และความมุ่งมั่นเพียงพอที่จะเอาชนะความพิการได้” (อินเทอร์เนต, 2010) นอกจากนี้

ยังมีสถานีวิทยุ Salus ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติประเทศวันดา ซึ่งเป็นสถานีวิทยุเพียงแห่งเดียวในประเทศที่ให้โอกาสกับคนตาบอดได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลมากมายจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและมีความเป็นมืออาชีพ มีการนำเสนอรายการหลากหลาย รวมทั้งรายการที่นำเสนอแนวทางการใช้ชีวิตและการต่อสู้ชีวิตของคนพิการ รายการที่ให้คนพิการและผู้ไร้เสียงในสังคมได้แสดงสิทธิ์และเสียงของตนเอง เพื่อให้คนทั่วไปได้ยอมรับและเข้าใจคนพิการมากขึ้น (GKP Africa, 2009) ซึ่งถือว่าสถานีได้แสดงบทบาทเป็นเสมือนเวทีให้คนพิการแสดงความคิดเห็นอีกบทบาทหนึ่งด้วย

- บทบาทในการประสานความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนพิการด้วยกันเอง เช่น สถานีวิทยุชุมชนสถาบันผู้พิการทางสายตาแห่งชาติ ในเมือง Dehradun ประเทศอินเดีย ได้รับการก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม การจ้างงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ สำหรับคนพิการ ครอบครัวของคนพิการ และหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งยังเป็นเวทีแสดงความสามารถของคนพิการทางสายตา และเป็นสถานที่สำหรับการฝึกงานด้านสื่อมวลชนและการกระจายเสียงของนักเรียนที่พิการทางสายตาอีกด้วย (อินเทอร์เนต, 2010)

บทบาทวิทยุชุมชนคนพิการในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยมีสถานีวิทยุชุมชนที่ดำเนินงานโดยคนพิการจำนวนหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งได้แสดงบทบาทในลักษณะที่หลากหลายเช่นกัน อาทิ

- บทบาทในการเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการกับคนในชุมชน เช่น สถานีวิทยุชุมชนจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน F.M. 87.75 Mhz. คลื่นสุขภาพ ดีซีวีมีสุข โดยมูลนิธิส่งเสริมอาชีพคนตาบอด ดำเนินรายการโดยมุ่งเน้นกรให้ความรู้ ข้อคิดเห็น ตลอดจนความบันเทิงกับชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางกรเผยแพร่ กิจกรรม โครงการต่างๆ ของมูลนิธิส่งเสริมอาชีพคนตาบอดให้ชุมชนได้รับทราบ (“สถานีวิทยุ”, 2553)

- บทบาทในการประสานความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนพิการด้วยกันเอง เช่น สถานีวิทยุชุมชนคลื่นเพื่อผู้ด้อยโอกาสไทย ออกอากาศในระบบ F.M. ความถี่ 90.75 Mhz และทางอินเทอร์เนตเว็บไซต์ www.wadradio.org ดำเนินงานโดยสมาคมรวมใจคนพิการไทย ภายใต้แนวคิดในการเปิดโอกาสให้คนตาบอดคนพิการ และคนปกติเข้ามาร่วมงานกับสถานี โดยนำเสนอรายการเพลงเป็นหลัก (“สถานีวิทยุ”, 2553) และสถานีวิทยุชุมชนเพื่อการ

เข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางสื่อสิ่งพิมพ์ หรือ T.A.B Radio ดำเนินงาน โดยสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย ออกอากาศในระบบ F.M. ความถี่ 101.20 Mhz และทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ www.tab.or.th/radio มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ให้ความช่วยเหลือ ฟันฟู และพัฒนาคนตาบอด ตลอดจนส่งเสริมความสามัคคี และความเข้าใจอันดีระหว่างคนตาบอดและบุคคลทั่วไป รวมทั้งส่งเสริมผลักดันและพิทักษ์สิทธิของคนตาบอด (“สถานีวิทยุ”, 2553) จากการกำหนดวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่านอกจากรูปแบบการประสานความช่วยเหลือแก่ผู้พิการด้วยกันเองแล้ว สถานียังเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนตาบอดกับคนในสังคมอีกด้วย

- บทบาทในการนำเสนอให้เห็นถึงความมีศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของคนพิการ เช่น จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนเสียงเสริมสร้างพลังคนพิการ ออกอากาศในระบบ F.M. ความถี่ 101.25 Mhz ครอบคลุมพื้นที่บริเวณ ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ดำเนินงานโดยคนตาบอด ที่มีแนวคิดที่ว่า “ผู้พิการอยากให้ตัวเองเป็นผู้ให้แก่สังคม” รวมทั้งยังต้องการให้สถานีวิทยุแห่งนี้ เป็นสื่อกลางการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้พิการด้วยกัน และกลุ่มคนในสังคมทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทที่มีลักษณะเช่นเดียวกับ สถานีวิทยุชุมชน Open Radio วิทยุรวมข่าวสาร สาระ และบันเทิง ออกอากาศในระบบ F.M. ความถี่ 99.75 Mhz ครอบคลุมพื้นที่ ต.บึงบอน อ.หนองเสือ จ.ปทุมธานี และทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ <http://radio9975.com> ดำเนินงานโดยคนตาบอดที่มีแนวคิดต้องการให้คนทั่วไปได้เห็นความสามารถของคนพิการ และเป็นสื่อกลางให้สังคมเกิดความเข้าใจคนพิการมากขึ้น (“สถานีวิทยุ”, 2553)

- บทบาทในการเป็นช่องทางการร้องเรียน ตรวจสอบปัญหา เช่น สถานีวิทยุทีนิวส์ วิทยุประชาชนคนพิการ ออกอากาศในระบบ F.M. ความถี่ 103.75 Mhz ครอบคลุมพื้นที่ ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา ดำเนินงานโดยชมรมคนพิการท่าตะเกียบ โดยมีแนวคิดต้องการให้มีช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสิทธิประโยชน์ และช่องทางในการส่งเรื่องราวความทุกข์ร้อนของคนพิการในท้องถิ่นและของคนในชุมชน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับประชาชนทั่วไปในอำเภอท่าตะเกียบ และอำเภอใกล้เคียงได้รับทราบ (สถานีวิทยุทีนิวส์, อินเทอร์เน็ต, 2553) ซึ่งถือเป็นการแสดงบทบาทในการเป็นสื่อกลางระหว่างคนพิการและคนในชุมชนอีกบทบาทหนึ่งด้วย

จากตัวอย่างการดำเนินงานและการแสดงบทบาทของวิทยุชุมชนคนพิการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นไปเพื่อการสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากสังคม ตลอดจนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการด้วยกันเอง มีการสร้างรูปแบบการสื่อสารให้มี

ความหลากหลาย โดยทำให้เกิดการไหลของข่าวสารในลักษณะจากล่างขึ้นบน กล่าวคือจากกลุ่มคนพิการไปสู่สังคมมากขึ้น ด้วยการแสดงบทบาทที่ทำให้สังคมได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ของคนพิการที่มีความมุ่งมั่นและต้องการเอาชนะความพิการ สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการเป็นผู้ให้กับสังคม รวมทั้งการแสดงบทบาทในการเป็นช่องทางกรรร้องเรียนและตรวจสอบปัญหาของคนพิการให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดรูปแบบการไหลของข่าวสารในแนวนอน จากการแสดงบทบาทในการเป็นสื่อกลางที่สร้างความเข้าใจ และประสานความช่วยเหลือแก่ผู้พิการด้วยกัน โดยการสร้างกำลังใจให้คนพิการมีพลัง มีความมุ่งมั่นที่จะต่อสู้ชีวิตต่อไป

นอกจากนี้ตัวอย่างวิทยุชุมชนของคนพิการในข้างต้น ยังแสดงให้เห็นว่า คนพิการสามารถเข้าถึงสื่อสารมวลชนได้มากขึ้น โดยการดำเนินงานของวิทยุชุมชนแต่ละแห่งได้เปิดโอกาสให้คนพิการเข้าถึงและมีส่วนร่วมกับสถานีในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับสูงสุดโดยเป็นผู้บริหารจัดการสถานี ระดับผู้ปฏิบัติงานทั้งผู้ผลิตรายการและเจ้าหน้าที่ของสถานี และประการที่สำคัญคือทุกแห่งทำให้คนพิการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของรายการ ซึ่งในสื่อกระแสหลัก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในส่วนนี้ได้

อุปสรรคของวิทยุชุมชนคนพิการ

อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริง การดำเนินงานวิทยุชุมชนของคนพิการโดยเฉพาะในประเทศไทยยังต้องประสบกับอุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการตามหลักการวิทยุชุมชนได้อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับวิทยุชุมชนทั่วไป อาทิ อุปสรรคทางด้านการเงิน เนื่องจากในการดำเนินกิจการวิทยุชุมชนต้องมีค่าใช้จ่ายต่างๆ วิทยุชุมชนหลายแห่งจึงต้องสร้างรายได้ด้วยการขายเวลาและการโฆษณาเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้วิทยุชุมชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้ อุปสรรคทางด้านกฎหมาย ที่ยังการขาดองค์ความรู้ที่ทันท่วงที ควบคุมดูแลกิจการวิทยุชุมชนโดยตรง ทำให้วิทยุชุมชนไม่มีความมั่นใจว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้นอีก จึงยังไม่มีแนวทางการพัฒนาสถานีที่ชัดเจน อุปสรรคทางด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่ขาดความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการและการผลิตรายการวิทยุชุมชน ทำให้รูปแบบและเนื้อหาการรายการยังไม่ดึงดูดความสนใจ รวมทั้งบางสถานีถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของนักธุรกิจและนักการเมือง จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น ทุกปัญหาได้เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อวิทยุชุมชนของคนพิการ

เช่นกัน ทำให้วิทยุชุมชนของคนพิการหลายแห่งจึงต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการก้าวข้ามผ่านอุปสรรค เพื่อยังคงเป็นสื่อที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนตามแนวทางปรัชญาวิทยุชุมชนให้ได้ ทั้งนี้เพราะต่างก็ตระหนักดีว่าวิทยุชุมชนเป็นเสมือนช่องทางที่ทำให้คนพิการได้มีโอกาสใช้สิทธิและเสรีภาพในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมได้มากยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยุชุมชนของคนพิการเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า วิทยุชุมชนเป็นสื่อภาคประชาชนที่สามารถสร้างโอกาสและ

ประโยชน์ให้กับประชาชนได้ ดังนั้นประชาชนควรที่จะเล็งเห็นถึงความสำคัญในการร่วมกันเป็นเจ้าของ ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วม การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนมีกระบวนการตรวจสอบ การดำเนินงานของวิทยุชุมชน เพื่อ ส่งเสริมให้วิทยุชุมชนเป็นสื่อของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ได้อย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันภาครัฐก็ควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และผู้ที่รับผิดชอบดูแลกิจการวิทยุชุมชนที่ชัดเจน โดยปราศจากการครอบงำทางธุรกิจและการเมือง เพื่อผลักดันให้กลไกการดำเนินงานของสื่อภาคประชาชนสามารถพัฒนาต่อไป และสร้างประโยชน์กับประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ (บก.). (2549). *วิทยุชุมชน: คลื่นหนุน การสร้างพลังให้ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ. (2550). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550 - 2554*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.

จุมพล รอดคำดี. (2542, เมษายน-มิถุนายน). วิทยุกระจายเสียงชุมชน (Community Radio) ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 17, 21-27.

พิรงรอง รามสูต. (2551). *กฎหมายกับวิทยุชุมชน*. (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มณเฑียร บุญตัน และอัศวพรพรรณ ขวัญชื่น. (2545). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ศึกษากรณี กฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2553, จาก www.lawreform.go.th

สถานีวิทยุชุมชนเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางสื่อสิ่งพิมพ์. (2553). สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2553, จาก <http://www.tab.or.th>

สถานีวิทยุทีนิวส์. (2553). วิทยุประชาชนคนพิการ. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2553, จาก http://www.tnewsnetwork.com/BrowseArticle.php?catid=2&article_id=4453.

Businessofcinema.com Team. (2010). Community radio station to start at dehradun. Retrieved November 3, 2010, from <http://www.businessofcinema.com/news.php?newsid=15610>.

Daloul, A. & Ramadan, S. A. (2010). Gaza young man uses his voice to defy physical disabilities. Retrieved November 3, 2010, from http://news.xinhuanet.com/english/2010/world/2010-06/29/c_13376021.htm.

GKP Africa. (2009). A media success story: Radio Salus in Rwanda. Retrieved November 3, 2010, from <http://www.digitalopportunity.org/comments/unesco-and-media-success-story-radio-salus-in-rwanda/?searchterm=>.